

Základy podpůrné komunikace s onkologickým pacientem a jeho rodinou

Předmět Ošetřovatelství v onkologii
Mgr. Radka Alexandrová
12.4.2021, MOÚ Brno

Informace o duševním vlastnictví:

Tato prezentace je autorským dílem vytvořeným zaměstnanci Masarykovy univerzity.

Studenti předmětu mají právo pořídit si kopii prezentace pro potřeby vlastního studia.

Jakékoliv další šíření prezentace nebo její části bez svolení Masarykovy univerzity je v rozporu se zákonem.

Komunikace je nástroj péče

- ovlivňuje úroveň a vnímání kvality péče

Po stránce:

- Tělesného prožívání symptomů
- Myšlení
- Emocí
- Chování

NEJDE NEKOMUNIKOVAT

Komunikace směřuje k CÍLI

- Spolupráce
- Informace
- Konstruktivní domluva
- Podpora
- Sdílení, emoční ventilace
- Atd

Zodpovědnost za cíl
má zdravotník - profesionál

Rakovina

množství předsudků, obav, strach, hrůza

„Smrt je přirozenou součástí života všech bytostí na tomto světě.“

Specifikum onkologie

Všudypřítomné téma

SMRTI

- Bazální ohrožení – nebezpečí ztráty
- Osobní a osobnostní zátěž – projekce, emoce, hranice, zkušenosti.....
- Profesní frustrace a nejistoty (nejde VYŘEŠIT)
- Téma komunikace s pacientem, rodinou, týmem, pozůstalými...
- Vysoké nároky na profesionalitu
- Despekt okolí, skepse, předsudky
- Psychické a fyzické vyčerpání

Co je pro mne těžké v
komunikaci s onkologickým
pacientem, jeho rodinou nebo v
týmu?

KOMUNIKACE JE VZTAH (NE VÝKON)

PACIENT (příbuzný) - **JÁ** (zdravotník)

ovlivněný **SITUACÍ**

vždy se na vztahu podílí obě strany

se svým aktuálním rozpoložením, svojí osobností,
individuálním očekáváním, prožíváním,
obranami, zkušenostmi, potřebami a cíli.

Nemusí se shodovat!

S čím vstupuje do vztahu pacient (příbuzný)

- Specifická **osobnost**, historie, způsob života, intelekt...
- Silné **emoce**, emoční náročnost – strach, obavy, úzkost, napětí, bezmoc, zlost, vztek....
- Vědomí blížící se ztráty, **strach z budoucnosti, ze smrti**
- **Zkušenosti** s nemocí, léčbou, info z internetu
- **Nejistota**
- **Pocity viny**
- **Obranné mechanismy**, strach z vlastní smrtelnosti
- **Vztahy**, rodinná historie
- **Potřeba** vlastních kompetencí, samostatnosti
- Fyzická i psychická **únava**, vyčerpání
- .....

Potřeby pacientů (příbuzných)

- Zakotvení, zklidnění
- Bezpečí, jistota
- Pravdivé informace, důvěra
- Naděje – na kvalitní léčbu, na kvalitu života s nemocí, příp. umírání bez utrpení...
- Podpora, sdílení
- Emoční uvolnění, možnost projevit emoce
- Posílit vlastní kompetence, sebedůvěru

S čím vstupuje do vztahu sestra - člověk

- **Projekce** – představy o prožívání a myšlení druhého
- Vlastní **emoce**, strachy, úzkosti z umírání
- **Obranné mechanismy**, způsoby jednání v zátěži
- **Potřeby** – sebereflexe, kdy se cítím a necítím dobře
- Sociální potřeby a **způsoby chování**
- **Zkušenosti**
- Atd.

Emoce zdravotníka

emoce jsou naší základní seberegulační psychickou funkcí, nelze je vědomě ukončit ani „vyřešit“

Potřeba **uvědomit** si své emoce („jak prožívám tuto situaci?“)

- profesionální úzkost, pocity selhání, strach („dělám dobře svoji práci? Co dělám špatně?..“)

- skepse, apatie, únava

- zlost, hněv, agrese

- smutek, lítost

Potřeba **porozumět** svým emocím („proč to takto prožívám?“) - staré procesy, zkušenosti, křivdy...

Potřeba **naučit se** se svými emocemi **pracovat**

Sestra – profesionál

Profesionální přístup není „naučený“, ale „vyzrálý“

- Vědomí **vlastní role**, hranic
- **Zkušenost** – reálné zážitky s onkol. nemocí, v situaci umírání, zná situaci
- **Zralost** – neutíkat před tématem nemoci, smrti, uvědomování si svých emocí, obran, zátěží
- **Lidskost** – dovolit si být sám sebou, připustit a vyjádřit emoce, být autentický
- **Zakotvenost** – respekt k vlastním potřebám, **sebeopodpora**, abychom podporu mohli dávat

Sestra svým profesionálním přístupem a komunikací formuje postoj a přístup nemocných a jejich příbuzných k onkologickému onemocnění, léčbě, posléze k umírání a smrti

Komunikační nástroje

CO MÁME - jak se o sebe postarat

- Svoje **TĚLO** - dech, zakotvení, oční kontakt, svalový tonus.....
- **HLAS** - tempo, dikci, sílu hlasu....
- **MLČENÍ** - i mlčení je komunikace, **AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ**
- **GESTA**, mimika, **ÚSMĚV**
- **PROSTOR** - uspořádání, práce s **HRANICEMI**
- **DOTYK**
- **ČAS**, prostor pacientovi k vyjádření
- Intuice
- **OTÁZKY** - vždy se můžeme **ZEPTAT**, prostor pro pacienta
- Zpětné dotazování - ověřování
- důstojnost, **úcta i sebeúcta**
- autenticita, **opravdovost, empatie**, pozornost, schopnost podpory...

Sebepodpora v komunikaci

– respekt k vlastním potřebám a hranicím

- Vhodné místo, prostor, vzdálenost
- Využít verbální i neverbální složku kom. – oční kontakt, úsměv, příp. dotek
- Práce s časem – tempo řeči, čas sobě i druhému, dostatek prostoru k vyjádření
- Trpělivost, klid, empatie
- Autenticita, dovolit si projevit emoce
- Snažit se nebrat si reakce druhých osobně, ale porozumět, pochopit
- Aktivní naslouchání, umění mlčet – i mlčení je komunikace
- Pozorovat – co vlastně mohu vidět?
- Poslouchat – co mi vlastně říká?
- Mohu se zeptat – nemusím vědět
- Mohu udělat jen to, co mohu.... Víc ne!

V komunikaci POZOR NA...

- FORMU I OBSAH
- PROJEKCI
- OBRANNÉ REAKCE svoje i pacienta
- BAGATELIZACI, zlehčování
- NEJAPNÉ ŽERTOVÁNÍ
- NEDŮVĚRU, neochotu spolupracovat
- NEBRAT VĚCI OSOBNĚ!
- PLANÉ NADĚJE
- MILOSRDNÁ LEŽ
- ÚNIK ze situace, z komunikace
- PŘEKRAČOVÁNÍ HRANIC
- vlastní pocity VINY, SELHÁNÍ
- MANIPULACI- tlak od pacienta VYHOVĚT

Fáze onkologického onemocnění – specifika komunikace

- **První kontakt s onkol.** – nejistota, obavy, strach, úzkost, zkušenosti
- **Sdělení diagnózy** – šok, popírání, silné emoce, obranné mech.
- **Aktivní léčba** – potřeba jistoty, budování vztahu, zakotvování, specif. témata (adaptace na nemocpadání vlasů, tělová integrita, možnosti a limity...)
- **Remise onemocnění** – očekávání pac. i rodiny, adaptace, rekonvalescence..)
- **Recidiva** – deprese, apatie, pocity viny...
- **Paliativní léčba** – proces vyrovnávání se
- **Doprovázení v umírání**, smrt, bereavement

Fáze vývoje procesu prožívání nevyléčitené choroby a umírání

podle Elizabeth Kübler-Rossově
obecné aspekty

1. **NEGACE, ŠOK, POPŘENÍ** – „Já ne!“
2. **AGRESE, HNĚV, VZPOURA** – „Proč já?“
3. **SMLOUVÁNÍ, VYJEDNÁVÁNÍ** – „Možná, že přece jenom já ne!“
4. **DEPRESE, ZOUFALSTVÍ, SMUTEK** - „Co to pro mne znamená?“
5. **PŘITAKÁNÍ, SMÍŘENÍ, SOUHLAS** – „Ano, musí-li to tak být, jsem toho schopen.“

Co potřebují pacienti a příbuzní slyšet?

- Pravdivé informace
- Sdílení emocí, jejich přijetí, legalizace
- Posílení přijetí jejich prožívání, patří k nemoci i procesu umírání
- Struktura situace, uvědomění, opakované podávání informací, posílení kompetencí, co mohou dělat
- Jistotu a naději v jejich dalším životě
- Naděje na kvalitní umírání, lidské, bez utrpení
- Nejsou sami, mají se kam obrátit o pomoc
- Zmírnit pocity viny

„Někdy nemusíte
mluvit
stačí jen,
že jste.
Děkuji Vám za to.“

*Děkuji za pozornost
radka.alexandrova@mou.cz*